MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

Suriye krizinde Aktörlerin, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde olan, Güvenlik, Koruma Sorumluluğu ve İnsani Müdahale Doktrinlerden Algıları

Amir İmani*

Özet

Bugünkü mevcut yüzyıl, uluslararası insani krizleri çevreleyen yeni kaygılar ve zorluklar nedeniyle, artan küresel beklentilere uygun sorumluluk için, geçtiğimiz yüzyıla göre daha dramatik değişikliklere tanık olmuştur. İnsan hakları kavramının büyük güçler tarafından araç olarak kullanması, güvenlik konularında insani müdahale tartışmasının önemine sebep olmuştur. Bu bağlamda, büyük güçler tarafından milli hedef ve çıkarları karşılamak için diğer devletlerin iç işlerine, uluslararası toplum tarafından nasıl, ne zaman müdahale etme ve askeri müdahalenin meşruiyet hakkında derin ve ciddi anlaşmazlıklar, kuruma sorumluluğu ve insani müdahale gibi kavramların gündeme gelmesine neden oldu. Koruma sorumluluğu gibi kavramın 2005 de BM tarafından bir norm olarak kabul edilmesi, bu yolda önemli bir adım idi.

2011 yılın başlangıcından bu yana, Suriye'deki çatışmanın maliyeti 250 bin 'in üzerinde, Suriye'nin 4 milyondan fazlası, başta Türkiye, Mısır, Ürdün, Irak ve Lübnan olmak üzere komşu ülkeler ve ayrıca Avrupa'da, güvenlik aramayı zorladı. Suriye'de 7 milyon kişi yerinden edilmesi ve Da'esh ve diğer cihat gruplarının yükselişi bu durumu şiddetlendirdi. Bu İnsani ve güvenlik krizine rağmen, BM çatışmanın siyasi çözüm yönünde müzakereleri, çoğunlukla Başar Esad'ın geleceği konusundaki anlaşmazlık yüzünden yavaş ilerledi. Bununla birlikte, Libya krizinde bu doktrinlerinin pratik testi ve bunu yeniden Suriye'de tekrarlama, hem büyük güçler hem de güvenlik konseyinin 'koruma sorumluluk doktrin' üzerinde eylem için izin verme yetkili otorite olmasını eleştirdi. Ayrıca, aktörler, müdahalelerini, İnsani yardım, bölgesel kaçakların önlenmesi, terörle mücadele etme üzere üç temel direğe dayanan Suriye ve Irak bölgesel stratejisinde Da'esh tehdidine yanıt verme gibi amaçların olmasını söylemektedir. Bu araştırma, insan haklarında olan Suriye ile ilgili doktrinleri inceleyerek, Suriye krizinin seyri, bölgesel ve küresel aktörlerin müdahalede bulunmaları, güvenlik konseyinde olan ülkelerin bu doktrinleri tanımlamaları, insani ve hukuki olup olmadığını yanıtlayıp sonuçlarını değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriye krizi, kuruma sorumluluğu, İnsani müdahale,

* PHD Student, Marmara University, E-Mail: Amirimani4@gmail.com

Giriş:

Suriye krizi sadece Suriye ile sınırlı kalmamış, bölgesel ve küresel ölçekte bir anlaşmazlık meydana getirmiştir. Esed rejiminin reform talebiyle gösteri düzenleyen halka ateş açmasıyla iç savaşa dönüşen Suriye krizi, bölgeyi ve bölge aktörler özelikle İran ve Türkiye'yi doğrudan ve dolaylı olarak derinden etkilemektedir. Suriye'deki istikrarsızlığın sürmesi, şiddetli iç savaş durumunun devamı, sadece bu ülkeleri değil, buna koşut olarak ABD, Rusya, Çin gibi büyük güçlerin bölgeye yönelik politikaları da değişmekte, güncellenmektedir. Günümüzde değişen çatışma türleri ile birlikte sivillerin korunması uluslararası hukukun öncelikli meselesi haline gelmiştir. Bu bağlamda devletlerin egemenliklerini bir hak olarak değil, bir sorumluluk olarak tanımlamaları gerekmektedir. İnsan hakları ve uluslararası ceza hukukundaki gelişmelere koşut olarak bireyler de uluslararası hukukun bir süjesi olarak varlık bulmuştur. Bireylerin uluslararası hukukta bu şekilde varlık bulmalarının akabinde, devletlerin egemenlikleri bireylere karşı yüklendikleri sorumluluk dâhilinde şekillenmiştir. Gelinen bu aşamada ortaya çıkan eksikliği gidermek adına *koruma sorumluluğu* kavramı karşımıza çıkmaktadır. Devlet Egemenliği ve Müdahale Uluslararası Komisyonu (ICISS) tarafından 2001 yılında yaratılan koruma sorumluluğu, 2005 yılında Birleşmiş Milletler 'in Dünya Zirvesi Sonuç Bildirgesi'nde (138 ve 139. Paragraflar) oybirliği ile kabul edilmiştir. Gelişmekte olan bir hukuk normu niteliğindeki koruma sorumluluğu, sadece egemen devletlerin vatandaşlarını kitlesel mezalimden koruması değil, aynı zamanda uluslararası topluluğun da bu kişileri koruma sorumluluğunu içermektedir.

Bu makalenin yanıtlanması gereken soruları: İnsani müdahale ve Libya'da bulunan 'koruma sorumluluğu' hareket, Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin yaklaşımlarına göre, Suriye'de yayılması mümkün mü?

Bu soruyu cevaplamak için, öncelikle kullandığımız teorik çerçeve, sonra, bu doktrinlerin oluşumun arka planı, Güvenlik Konseyin daimi üyelerinin yaklaşımlarına göre, Suriye krizin gözden geçirerek, incelenmektedir.

Teori çerçevesi:

Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin 'koruma sorumluluk' yaklaşımlarını dikkatli ve bilinçli analiz yapmak için, bu güçlerin durumlarını ve davranışlarını uluslararasında değerlendirilme için, güçlü bir açıklayıcı teori kullanmamız gerekir.

İnsani müdahale, egemenlik, müdahale edilme ve kuvvet kullanmama

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

ilkeleri üzerine inşa edilmiş uluslararası bir toplum için zor bir test oluşturmaktadır. Soykırımdan hemen sonra, devletler topluluğu, soykırım yapılmasını yasaklayan, sivillerin kötü muamele görmesini yasaklayan ve temel insan haklarını tanıyan yasalar çıkardı. Bu insancıl ilkeler, çoğunlukla egemenlik ve müdahale ilkeleri ile çelişir. Egemen devletlerin vatandaşlarının güvenliğini koruyucusu olarak davranmaları bekleniyor ancak devletler egemenliğini öldürme ruhsatı olarak kendi halklarına karşı suçlu olarak davranırsa ne olur? Devletler egemenlik haklarını kaybetmeli ve vatandaşlarını kötüye kullandıkları veya koruyamadığı takdirde meşru müdahaleye maruz kalmalı mı?

Bununla ilgili olarak, diğer devletler veya kurumlar insan haklarının normlarını hükümetlere kitlesel olarak ihlal edenlere karşı hangi zorunlulukları yerine getirmek zorundadır?

Hukuksal boyuttan Silahlı çatışma nedir?

Suriye'de söz konusu olan iç çatışmanın her şeyden evvel silahlı çatışmalar hukuku açısından tetkik edilmesi gerekmektedir. Uluslararası hukuk açısından silahlı çatışma türleri uluslararası silahlı çatışmalar (UASÇ) ve uluslararası olmayan silahlı çatışmalar (UAOSÇ) olarak ikiye ayrılır. Devletlerarası silahlı çatışmalar da kendi arasında savaş ve savaşa varmayan sınırlı nitelikteki silahlı çatışmalar ve eylemler olarak ikiye ayrılmaktadır.[1]

Uluslararası hukukun genel kaidelerine göre ülke içerisinde kurulu hükümet ile ona tabi olan vatandaşlar arasında silahlı kuvvetlerin harekete geçmesine neden olacak bir kuvvet kullanımına veya silahlı isyana sebebiyet veren silahlı çatışma durumudur. Bu silahlı çatışma birey ya da küçük çeteler bazında değil, büyük ölçekli bir savaş şeklinde olmalıdır.[2] 1949 tarihli Harp Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nin 3. Maddesinde "Milletlerarası

Mahiyette Olmayan İhtilaflar" düzenlenmiştir. Bu hükümde böyle bir çatışmada doğacak yükümlülükler belirtilmiştir. "Yüksek Akit Taraflardan birinin toprağında çıkacak fakat beynelmilel bir mahiyet arz etmeyecek olan silahlı bir ihtilâf takdirinde ihtilâf halinde bulunacak taraflardan her biri hiç değilse aşağıdaki hükümleri tatbik etmekle mükellef bulunacaktır:" diyerek bir takım yükümlülükler getirmektedir. Bu maddedeki önemli bir unsur anlaşmaya taraf olan devletlere bir yükümlülük getirilmesidir. Ülkede teşkilatlanmış silahlı grupların varlığı söz konusu silahlı grupların ülkenin belli kısımlarını

[1] Selman, Öğüt, uluslararası hukuk açısından Suriye, dünya bülteni araştırma masası, dubam yayınları, 2013 NİSAN, p: 8

[2] Yusuf Şeker, Silahlı Çatışma Hukuku, Askeri Adalet Dergisi, Sayı 116, Ocak 2003, s.45.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

kontrol edebilecek düzeyde hâkimiyet kurmuş olması, askeri merkezlere ve birliklere planlı ve aralıklı olsa da sürekli saldırılar gerçekleştirebilmeleri hükümete bağlı güvenlik birimlerinin çatışmalardan dolayı düzeni ve güvenliği sağlamada yetersiz kalması, olağanüstü hal veya sıkıyönetim gibi uygulamalara başvurulması, o ülkede uluslararası mahiyette olsun veya olmasın bir silahlı çatışmanın varlığına hükmedilebilir.[3]

Solis'e göre, silahlı çatışma hukukunun temel ilkeleri, ayırt etme (distinction), askeri gereklilik (military necessity), gereksiz acıya sebebiyet vermeme (unnecessary suffering) ve orantılılıktır (proportionality).[4]

Uluslararası ceza hukuku ve silahlı çatışma hukuku için en önemli referansı oluşturan ve Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi (EYUCM) tarafından verilen Tadiç Kararı'ndaki (The Prosecutor v. Dusko Tadic) tespitlere göre karar verilmektedir.

Suriye'deki çatışmaların özellikleri, süregelen bu şiddetin 'uluslararası nitelikte olmayan silahlı' çatışma olarak tanımlanabileceğini göstermektedir. Bu yargı resmi olarak ilk defa BM İnsan Hakları Konseyi'nin (United Nations Human Rights Council, UNHRC) Kasım 2011 tarihli raporunda dile getirilmiştir. UNHRC, Suriye Arap Cumhuriyeti'nde sürmekte olan silahlı şiddetin bir 'iç silahlı çatışma 'ya dönüşme riski taşıdığını öne sürmüş, savaşın bu şekilde tanımlanması durumunda uluslararası hukuka göre silahlı çatışma hukukunun uygulanacağını belirtmiştir. [5]

İnsan hakları Dönüşümü ve "İnsancıl Müdahale" Kavramı: :

Amerika'nın Kurtuluş Savaşı ve Fransız Devrimi, insan hakları ilkelerinin başlangıç zaferi ve biçimsel kurulması ve kademeli olarak Küresel hale geçmesi idi. Ama uluslararası kurumlar ve uluslararası hukuk âleminde bu kavram, 19. yüzyılın ortalarından itibaren uluslararası örgütler dikkatine alındı.

Küresel arenada insan hakları kavramların kurumsallaşması ve bu kavramların uluslararası uygulamalar da bulunması, Birleşmiş Milletler kurulduğundan beri meydana geldi. Prensip olarak, Birleşmiş Milletlerin taşı, İnsan hakları kavramının kabulüne dayanarak kurulmuştur.[6]

Genel olarak, uluslararası ilişkilerde insan haklarının fikir nesilim, dört

---

[3] Feyzullah, Yeşil, İnsancıl Hukuk Açısından Suriye İç Savaşı, , TBMM Dış İlişkiler ve Protokol Başkanlığı, p:103-114

[4] Gary D. Solis, Law of Armed Conflict: International Humanitarian Law in War, Cambridge University Press, New York, 2010, pp. 250-284.

[5] Şener Çelik, Suriye İç Savaşı'nda Silahlı Çatışma Hukuku İhlalleri, İGÜSBD Cilt: 1 Sayı: 2 Ekim / October 2014, p: 41

[6] Hossein, Salimi, Kültürel relativism, küreselleşme ve insan hakları, Tahran: Siyasi ve Uluslararası Çalışmalar Ofisi, 1379 Guneş yıl- 2000 M, pp: 357- 358

nesille ayrılabilir:

- İlk nesil insan hakları, medeni haklar ve siyasi niteliği dâhil.
- İkinci nesil İnsan hakları, sosyal ve ekonomik haklar alanlara uzatıldı. Bu haklar, 1966 tarihindeki, sosyal, ekonomik ve Kültür haklar Sözleşmede, tanındı.
- Üçüncü nesil insan hakları, toplu özelliği dâhil olmak üzere haklar.
- Dördüncü nesil, Biyo-Etik yasalardır ve burada amaç bilimin kötüye kullanımına karşı insan onurunu korumaktır.

Çünkü bireylerin doğal hakları, toplum ve devlet çıkarlarına bir önceliktir, bu yüzden, İnsan hakları, hükümetin meşru eylem kapsamını sınırlayıp ülkenin iç işlerinde müdahaleye neden olabilir.[7]

Güç Kullanma Yasağına Meşru İnsani Müdahale İstisnası:

Genel anlamda müdahale, devletlerarasındaki ilişkilerde uluslararası hukuk tarafından yasaklanmış eylem ve işlemlere karşılık gelir. Müdahale zorlayıcı (coercive) nitelik de taşıyabilir. Bu tür müdahaleyi yukarıda sözü edilenlerden ayıran en önemli yön, müdahalenin silahlı kuvvet kullanımına varabilen zorlayıcı önlemler içermesi ve müdahale edilen devletin müdahaleye rıza gösterip göstermediğidir.[8] Diğerleri yine her türden zorlayıcı eylemi - askeri harekât değil, fiili veya tehdit altındaki siyasi ve ekonomik yaptırımlar, ablukanlar, diplomatik ve askeri tehditler ve uluslararası cezaiye kovuşturmalar - hepsi de bu terim içerisine dâhil edildi. Ancak diğerleri askeri kuvvette kullanımını sınırlarlar. Burada endişelendiğimiz müdahale türü, insancıl veya koruyucu olduğu iddia edilen amaçlar için, bir devlet liderlerine karşı veya rızası olmadan alınan önlemdir.[9]

Stowell, insancıl müdahaleyi, "bir devletin kendi vatandaşlarına karşı egemenliğinin sınırlarını aşarak gerçekleştirdiği keyfi ve sürekli kötü muameleleri önlemek için haklı bir güç kullanımı" olarak tanımlamaktadır.[10] İnsani müdahalenin en belirgin ve tartışma götürmez yönü müdahalenin mutlaka devletler ya da uluslararası örgütler tarafından gerçekleştirilmesi gerektiğidir.

Uluslararası Bağımsız Kosova Komisyonu Başkanı Richard Goldstone,

---

[7] Jack, Donnelly, Human Rights, Democracy, and Development, Human Rights Quarterly, Vol. 21, No. 3 (Aug. 1999), pp. 608-632

[8] Yıldıray, Sak, Uluslararası Hukukta İnsancıl Müdahale ve Libya Örneği: Suriye'de Yaşanan ya da Yaşanacaklar için Dersler, Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği, cil 11, sayı 44, p: 121- 153

[9] The Responsibility To Protect, Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty december 2001, p: 8

[10] Yıldıray, Sak,ibd, p: 123

raporunda, NATO'nun Kosova müdahalesinin teknik olarak hukuka aykırı ama meşru olduğunu yazmıştır.

İnsani müdahalenin meşruluğunun sağlanması için gerçekleşmesi gereken bu koşullara bakıldığında, öğretide, genel olarak bir silahlı çatışmada uyulması gereken kurallara yollama yapıldığı görülmektedir.[11]

Devletlerin iç işlerine müdahalede bulunmama ilkesiyle ilgili BM 7. bölüm 2. Maddesi, bir devletin iç işlerine BM müdahalesini açıkça yasaklamaktadır. Ancak, VII. Bölümde öngörülen zorlayıcı önlemlerin uygulanmasının bu ilkeden etkilenmeyeceği de belirlenmektedir. [12] Müdahale ve egemenlik ilkesi, vatandaşların baskılarını meşrulaştırmaya bir barınak olamadığından dolayı, artık insanların haklarını savunmak için müdahale önlemek için, bu ilkelere dayanma mümkün değil. [13]

Öte yandan, soğuk savaş sonra dönemi Irak, Somali, Libya gibi ülkelerde insan haklarının korunmasında, 1995 yılında Srebrenitsa'da soykırım, Ruanda 1994 ün Korkunç katliamında, BM'nin yetersizliği ispat edildi. Sonuç olarak, "koruma sorumluluğu" ilkesi, ICISS Komisyonu tarafından ortaya çıktı ve "ulusal güvenlik" karşısında "insan güvenliği" söyleminde daha öncelik kazandı.

Koruma sorumluluğu:

1990'lı yıllarda önce Ruanda ve ardından Srebrenitsa'da gerçekleşen mezalim, 1999 da Kosova'ya yönelik BM'nin rızası olmaksızın gerçekleştirilen NATO müdahalesi, 2003'te benzer şekilde bazı devletlerin BM'nin onayı olmaksızın Irak'a operasyon düzenlemesi, BM ortak güvenlik sistemini yoğun eleştirilere maruz bırakmıştır.[14]

Uluslararası Müdahale ve Devlet Egemenliği Komisyonu'nun (ICISS) 2001 de yayımladığı rapora göre, devletlerin öncelikli sorumluluğu vatandaşlarını etnik temizlik, soykırım, savaş suçları ve insanlığa karşı suçlardan korumaktır. Burada devlete yönelik içsel ve dışsal olmak üzere iki sorumluluk söz konusudur. İçsel sorumluluk, bahsedildiği gibi vatandaşlarının insan haklarının korunmasını üstlenmek, dışsal sorumluluk ise devletlerin diğer devletlerin egemenlik haklarına saygı göstermesidir. Devletlere getirilen son sorumluluk ise, bu konuda başarısız devletlere yönelik (failed state) belirlenen hesap verme sorumluluğudur. 2001 de ICISS'in hazırladığı koruma

---

[11] Yıldary, arsak, p: 18

[12] Hasan, Duran, BM ve Müdahale, süleyman Demirel Üniversitesi, 2001, c.6, pp: 131- 142

[13] Pease, Kelly - Forsyth, Daivid " Human Rights, Humanitarian International and World Politics", Human Rights Quartely, 1993, p. 308.

[14] Ülkü, Halatçı ulusoy, uluslararası hukuk açısından libya ve suriye örneğinde koruma sorumluluğu, TAAD, Yıl:4, Sayı:14 (Temmuz 2013), pp: 271- 297

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

sorumluluğuna yönelik rapor, 2005'te BM Dünya Zirvesi'nde son halini alarak oylamaya sunulmuş ve devletler tarafından oy birliği ile kabul edilmiştir. [15]

Koruma sorumluluğunda uygulamalar ve Açmazlar:

Koruma sorumluluğundan önce var olan insani müdahalelerin en çok eleştirilme nedenlerinden biri, Somali, Bosna ve Kosova'ya müdahale edilirken Ruanda'ya müdahale edilmemesinin anılan müdahalelerin gerçekten insani koruma amaçlı olup olmadığı konusunda belirsizliklere yol açtığı için hangi durumlarda müdahale edilirse egemenlik hakkının ihlali olmayacağına bir netlik kazandırmak istenmiştir. Kuşkusuz, koruma sorumluluğu konusunda devletlerin en önemli çekincesi, BM Antlaşması'nın 2/1. Maddesi'nde de güvence altına alınmış olan "devletlerin egemen eşitliği" ilkesinin dönüşümü konusunda olmasıdır.[16]

Koruma sorumluluğu; önleyici sorumluluk, reaksiyon verme sorumluluğu ve yeniden inşa sorumluluğu olmak üzere üç temel unsur üzerin inşa edilmiştir. "Reaksiyon sorumluluğu", harekete geçme anlamında kullanılmakta olup uluslararası yargılama ve askeri müdahaleyi içermektedir. Reaksiyon sorumluluğu kapsamında ICISS raporunda zorunlu müdahale için gerekli altı ölçüt belirlenmiştir.[17]

Koruma sorumluluğu doktrinin geliştirilmesi konusunda devletlerin en önemli tereddütleri "devletlerin egemen eşitliği" ilkesinden kaynaklanmaktadır. Bu hareket, BM Anlaşması 41. Maddesi'nin gereği olan, kuvvet kullanımına varmayan yaptırımlar olabileceği gibi, uluslararası yargılama ve belli ölçütlerle askerî müdahaleyi de içerebilecektir.[18] Koruma sorumluluğu kapsamında yer alan suçlar aynı zamanda Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünde de yer almaktadır.

İnsan hakları ilkesini savunanlar:

İnsani müdahale, çağdaş uluslararası ilişkiler teorileri çerçevesinde, en başta liberal düşünce tarafından savunulmaya devam etmektedir. Bu bağlamda yapılan en önemli çalışmalar arasında, Fernando R. Teson'un geliştirmiş olduğu savlar öne çıkmaktadır.

Teson'a göre insani müdahale, gerekli durumlarda, ahlaki olarak doğrudur. Bu görüş, liberal düşüncenin temel önermesine, yani devletin en önde gelen

---

[15] Merve, Aksoy, **6.**yılında suriye iç savaşı ve "koruma sorumluluğu"nun başarısızlığı, İNSAMER İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul: Mayıs 2016, http://rsm/files/6inci-yilinda-suriye-ic-savasi-ve-koruma-sorumlulugunun-basarisizligi.pdf, pp: 1-13

[16] http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20report.pdf. pp:1-3

[17] Ülkü, Halatçı ulusoy, p:275

[18] Merve, aksoy, p: 2

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ YAYINEVİ

sorumluluğunu, bireylerin -insan olmaları hasebiyle- doğal olarak sahip oldukları hak ve özgürlükleri korumak olduğuna dayanmaktadır. Bu hakları ihlal eden devletler uluslararası hukuk tarafından korunmamalı ve dolayısıyla egemenlik haklarının arkasına sığınmamalıdır.[19] Hukuk bilim adamları arasında bile, egemenlik kavramı, insani kriz ve toplu insan hakları ihlalleri durumunda yabancılar tarafından müdahale edilmesine izin veren hatta bunları gerektiren anlayışları dâhil etmek için baskı altına giriyor.[20]

Liberal görüş devlet zorbalığı veya sınırsız anarşinin bireylere karşı uygulanan ciddi birer haksızlık olduğunu ve bu duruma son vermek amacıyla gerçekleştirilen dış kaynaklı müdahalenin meşru olduğunu ileri sürmektedir. Bu tip müdahalelere, insanlığa karşı işlenen suçlar, ağır savaş suçları, kitlesel katliam, soykırım, yaygın işkence ve sosyal düzenin topyekûn çökmesinden kaynaklanan anarşi ortama yol açmaktadır. Bir başka değişle, insani müdahale, siyasi özgürlük ilkesini siyasi baskı ölçeğinin her iki aşırı ucundan (zorbalık ve anarşi) Kantçı merkeze doğru çekmek için kullanılan bir araçtır.[21]

İnsani müdahale, çağdaş siyasette eşi görülmemiş bir güce sahip olan çok uluslu insan hakları normları tarafından desteklenebilir. Kendi kaderini tayin etme gibi diğer değerlerle sıklıkla gerginlik yaşar ve askeri güçle birleştiğinde, bu gerilimler büyük ölçüde alevlenir. Egemenliğin bu devrile bilirliğinin temelini oluşturan iki temel norm daha temel ve daha güçlü olduğunu iddia edebiliriz. Bunlardan biri yukarıda tartışılan insan hakları ve diğeri ise, insan haklarıyla yakından bağlantılı hale gelen kendi kaderini tayin hakkına sahip olma normlardır.

Yukarıda tasvir ettiğimiz ikilemler sadece belirli bir etik perspektiften gelen ikilemlerdir, bunlardan birisi gevşek bir şekilde kozmopolit veya liberal diyebiliriz. [22]

Evrenselcilik/Kültürel rölativizm Çelişkisine baktığımızda, İnsan haklarının evrensel niteliktedir. Dolayıyla, yeryüzündeki tüm insanların aynı hak ve özgürlüğe sahip olduğu düşüncesi ile her kültürün, kendine has özellikler nedeni ile başka kültürlerce hak ve özgürlük olarak görülenleri reddetme hakkına sahip olduğu düşüncesi "insan hakları" davasının en önemli sorunlarından biri olduğu özelliği koruyor. [23]

---

[19] Selim, Kurt, İnsani Müdahale ve Suriye Örneği, KSBD, 2014-Bahar, y. 6, S. 10, s. 39-64

[20] Martha, Fınnemore AND Rıchard, m. Prıce, Paradoxes in humanitarian intervention, 1997, P: 205

[21] Selim, Kurt, 2014-, s. 39-64

[22] Martha, Fınnemore, p: 218

[23] Cenap, Çakmak, Uluslararası Politikada Güncel İnsan Hakları Sorunlar, Turkiye Asiya araştırma merkezi TASAM, Yayın Tarihi: 22.10.2004

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

Karşı-kısıtlayıcılar, BM Sözleşmesi ve uluslararası teamül hukukunun yorumlarına dayanan bir insani müdahale hakkından yana olduğunu savunuyorlar.

Just War teorisinin savunucuları, ihtiyaç sahibi kişilere yardım sunma yükümlülüğünün evrensel olduğunu savunuyorlar. [24]

İnsan haklar ilkesini eleştirenler:

Realistler birkaç çeşit gelirler, ancak genel olarak kozmopolit insancılıkla ilgili sınırların ötesinde etik görevlerin varlığını inkâr ederler. Vatandaş olmayan insanlar adına işlem yapılmasını gerektiren herhangi bir evrensel insan hakları kavramına şüphe duyarlar. Realistler, ulusal topluluk ve ahlak konusunda, içe odaklanır. George Kenan söylediği gibi, "Hükümetin asli yükümlülüğü, temsil ettiği ulusal toplumun çıkarlarıdır". [25] Devletlere müdahale etmek için ahlaki bir izin vermek, olası istismarın kapılarını açar: Devletler, neredeyse her zaman müdahale için karışık sebeplere sahiptirler ve kendi askerlerini bunu yapmak için kendi kendine neden olan nedenleri olmadıkları sürece kendi askerlerini feda etmeye nadiren hazırlar. [26]

Realistler, yalnızca devletlerin insan amaçlı müdahalede bulunmadığını iddia etmekle kalmıyor; Onların devletçi söylemleri ve devletlerin bu şekilde davranmamaları gerektiğini iddia ediyor. Özellikle güneydeki devletler, insani müdahalenin bir "Truva atı" olduğu endişesini sürdürdü: güçlülerin zayıfların olaylarıyla etkileşimini meşrulaştırmak için tasarlanmış söylem olduğunu açıklıyor.

Sonuçta, Realist çözümleme, ulus-devletin, çıkarlarını maksimize etmesini öngörür. Bu açıdan bakıldığında, ulus-devletlerin insan haklarına yaklaşımlarının insan-merkezli olmaktan ziyade çıkar-merkezli olduğu görülür. Realistlere göre savaş, diplomasi, anlaşmalar vb. high politiksin konuları iken, insan hakları, çevre sorunları vb. İse low politikte yer almaktadır. Bu ayırımın neye göre yapıldığı belli değildir. Belli olan, devlet-merkezli yaklaşımın insan hakları sorunlarını önemsemediğidir.[27]

Saldırgan Realizm ve insan hakları:

---

[24] Alex J. Bellamy and Nicholas, Wheeler, Humanitarian Intervention in World Politics,14 December 2014, p:6

[25] Martha, Fınnemore, p: 218

[26] Alex J. Bellamy and Nicholas, Wheeler, Humanitarian Intervention in World Politics,14 December 2014, p:6

[27] Cenap, Çakmak,Uluslararası Politikada Güncel İnsan Hakları Sorunlar,Turkiye Asiya araştırma merkezi TASAM, Yayın Tarihi : 22.10.2004

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

Kendi kendine yardım dünyasında faaliyet gösteren devletler neredeyse daima kendi menfaatlerine göre hareket eder ve çıkarlarını diğer devletlerin çıkarlarına veya sözde uluslararası topluluğun menfaatlerine boyun eğmezler.

Saldırgan realizm bileşenlerine dayalı olarak, büyük güçler dört temel amaca ulaşmak için çaba harcamaktalar, bu dört amaç: Bölgesel bir hegemonya olma, askeri gücün temeli olarak ekonomik gücün artışı, Kara güç dengesin üstün tutma ve askeri gücün azami payını alabilmesi hedefi, nihayet rakipleri karşısında, nükleer üstünlüktür. [28]

Dördüncü varsayım, devletin ana hedefinin hayatta kalması olduğudur. Refah ve insan haklarını koruma gibi diğer hedefleri takip edebilirler, ancak bu amaçlar hayatta kalmak için her zaman bir sırt çantasını taşımalıdır; çünkü eğer bir devlet hayatta kalamazsa, diğer hedefleri sürdüremez.[29]

Bahsedilen ilkeler Amerika ve Rusya dâhil, Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi oldukça içermektedir. Dolayısıyla, Amerika ve Rusya gibi büyük güçler her zaman kendi aralarında, Küresel güç paylarını maksimize etme için, güç dağılımına önem vermişlerdir. Onlar son yıllarda, dünyanın farklı yerlerinde özellikle Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da ortaya çıkan krizlerden, güç dengesini değiştirmek için bir fırsat olarak kullanmaktalar. Büyük güçlerin, her biri kendi lehine güç dengesini değiştirmek için, ekonomik, siyasi ve askeri tesisi farklı araçlar olarak kullanması, hatta diğer hükümetleri kendileriyle düşman yapsa da bile, bu yaklaşımı yansıtır. Beş büyük güçler, hayatta kalması ve ya küresel gücünü artırmak için, güvenlik amacıyla yanı sıra, bir dizi güvenlikle olmayan amaçlarla ilgili, iç refahı arttırma, insan hakları değerlerini ve normlarını teşvik ve dünyada Batı ideolojisini yayma gibi politikalar izlemekteler. [30] NATO, bu amacı temsil eden kuramlardan birisidir.

Koruma sorumluluğu, insani Müdahale ve çıkar çatışması:

Realist bir bakıştan insani müdahale gibi kavramları değerlendirdiğimizde, 19. yüzyılda gelişen insani müdahale doktrinin uygulamada insancıl değerlerin korumasıyla bir ilgisi yoktur, tam tersine emperyalizmin yayılmasına hizmet eden bir araç işlevini görmüştür. 1. Dünya savaş dönemi, yeni bağımsız

[28] J, Mearsheimer, Hayatta kalmak için Stratejiler: Dünya politikası hakkında görüşler, çevri: Alireza Tayyeb, Tahran: Kültürel ve Bilimsel Yayıncılık Şirketi, pp:115-119

[29] Mearsheimer, John J. (2006), "Structural Realism", Retrieved August 25, 2014, p: 74, available at: http://johnmearsheimer.uchicago.edu/pdfs/Structural2.pdf

[30] J, Mearsheimer, *The tragedy of great power politics.* New York: W.W. Norton & Company, 2001.p: 52-56

devletler kurulması, Asıya ve Afrika'daki sömürge alanlarının genişletilmesine, Latin Amerika'nın da ABD'nin arka bahçesi haline gelmesine hizmet etmişti.

Soğuk savaş dönemi ise, ABD ve Sovyetler Birliği'nin çevrelerine yönelik gerçekleştirdikleri askeri müdahalenin başlıca nedeni ise, nüfuz alanları genişletmek ya da daralmasının önüne geçmesi olmuştur. ABD'nin 1950 de Kore ve 1965 teki Vietnam müdahalesi, bu bağlamdadır. Üçüncü ülkelerde askeri darbeler, ABD'nin ekonomik, politik yeni-sömürgecilik ve hegemonik alanını genişletmek içindir. Yeni dönemlerde de askeri müdahaleyi *vekâlet* yoluyla yürütmeyi tercih etmiştir. Örneğin Angola'daki bağımsızlık savaşında, ABD desteğindeki harekete (UNITA) karşı Marksist ulusal kurtuluş hareketine (MPLA) askeri yardım etmekle yetinmemiş, öte yandan Küba'nın Angola'ya askeri birlikler göndermesini teşvik etmiştir. [31]Aynı politikayı Suriye'de, Türkiye ile bir koalisyon iddiasında bulunmasına rağmen, YPG ve PYD'ye askeri destekler vermektedir.

Soğuk savaş sonrası yeniçağda insan haklarına dayalı yeni bir müdahaleciliği de beraberinde getirmiştir. Ancak 1990'larda Carter yönetiminin 70'lerdeki insan hakları atağını, Reagan'ın 80'lerdeki "Demokrasi cihadını" bir üst düzeye sıçramaktadır. İnsan hakları nedeniyle müdahale Hakkı'nı yeni stratejik kavram ile (1999) NATO'nun bu konuda ilk tohumları attığı söylenebilir. Bu gelişmeler, insan hakları kavramında 19. Yüzyılın insani müdahalesini yeniden hayatta bulunduğunu göstermektedir. ABD'nin 1989 da Panama işgali, 1990 Kuveyt girişi ve "yenidünya düzen" ilan etmesi ve 1998 Kosova örneğinde BM yerine NATO'nun devreye girmesi, hegemonyasını kurma ve Çin ile Rusya gibi veto hakkı olan güçleri devre dışı bırakılması anlamına gelmektedir.[32]

Aslında, Rusya ve Çin, NATO'nun diğer krizlerde askeri müdahalede bulunması ve bunun ardından, Amerika ve müttefikleri arka bahçesine girme endişesi vardır.

Bu yüzden, Çin ve Rusya, Suriye'de krizinde, Uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditler üzerine Güvenlik Konseyi karar almasını önlediler ve Suriye'ye karşı zorlayıcı tedbirlerin alınmasını şiddetle karşı çıktığını dile getirdiler. Hatta Rusya uluslararası toplumun tarafından "uluslararası hukuk normlarına" ciddi saygı göstermeleri isteğinde bulundu. Rusya, Ortadoğu ve

[31] Yasemin Özbek, Uluslararası Politika ve İnsan Hakları: Eleştirel Bakışlar, Öteki Yayınevi, 2. Bölüm: "İnsani Müdahale: Emperyalist Yayılmanın Etik Mazereti, 2000, pp: 65-99.

[32] Yasemin Özbek, 2000, pp: 65-99

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

Akdeniz'de ABD ile Stratejik güç dengesinin korumasını takip etmektedir. Çünkü Suriye'yi elden vermek, bu bölgede etkisini kaybetmek demektir.

Uluslararası Hukukça, Suriye devleti "Başarısız Devlet" mi?

İyi yönetişim, genellikle hesap verebilirlik, şeffaflık, kuralın talep edilmesine neden olur. Aslında, "iyi yönetişim" terimi gittikçe demokrasi ve seçimleri kapsayacak şekilde tanımlanmıştır. Demokrasinin resmi unsurlarına, örneğin seçimler yapma gibi, devletlerin üye olması yönündeki güçlü normatif baskılar var. Bununla birlikte, devlet başarısızlıkları yaygın şiddet ile sonuçlandığında, devletler, kamuoyları ve GÇ'ler güçlü tepkiler aramaya başlar ve giderek artan bir şekilde bu talepler, bu devletlere müdahale eden militanlar tarafından uygulanan güçle karşılanır.[33]

Uluslararası hukuku ilgilendiren meselelerde yaygın şekilde kullanılmaya başlanan aciz "başarısız devlet" "failed state" kavramı da Suriye örneği çerçevesinde sorgulanmalıdır. Muhtelif özellikleri bulunan aciz devlet kavramı, devletin kendi toprakları üzerinde zayıf ya da etkisiz kontrolünün olması, temel kamu hizmetlerinin sağlanamaması, suç oranlarının yüksek olması, rüşvetin yaygınlığı, nüfusun zorla ikamet yerini değiştirmek hatta ülkeyi terk etmek zorunda kalması ve ağır ekonomik düşüşler söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır. Suriye'deki mevcut durumunun sayılan problemlerin hemen hemen hepsini barındırdığını söylememiz hiç de zor olmayacaktır. ABD'li düşünce kuruluşu "Fund for Peace"in 2012 listesine göre Suriye aciz devletler kategorisindedir. BM Güvenlik Konseyi'nin 794 sayılı kararı 1988 yılında patlak veren Somali iç savaşını konu edinmiştir.[34]

Suriye krizinin ortaya çıkması:

Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da bazı ülkelerde silahlı çatışma ve şiddet salgını ardından, geniş protestolar da Suriye'nin farklı şehirlerinde Mart 2011 de gerçekleşti. Suriye ordusu ile muhalefet arasındaki şiddetli çatışmalar, güvensizlik, istikrarsızlık ve kriz nedenleri sağladı. Suriye'de çok sayıda İç faktörler protestolar oluşumunda ve bunun krize dönüşümünde katkıda bulunmuştu. Zayıf bir ekonomi ve uluslararası ekonomik krizin insanların hayatlarını farklı bölümlerinde olumsuz etkisi, düşük düzeyde refah, yaygın yolsuzluk, genç kuşağın beklentilerini göz ardı edilmesi, siyasi reform için halkın taleplerini düzgün şekilde karşılamak için başarısızlık, düzenleyici ve yasal açmaz, demokrasi yanlısı dikkat eksikliği, protestolar kötü yönetimi

[33] Martha, Fınnemore, p: 205

[34] Selman, Öğüt, uluslararası hukuk açısından Suriye dünya bülteni araştırma masası, DÜBAM Yayınları, Küresel İletişim Merkezi, 2013 Nisan, p: 15

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

krizin genişlenmesi konular arasındadır.[35]

Suriye'deki duruma baktığımızda, bir iç çatışmanın uluslararası alana çatışma hukukunun değerleriyle taşınması için devletin, hükümetine karşı silahlı mücadele veren güçlere muharip statüsünde tanıması gerekiyor. Bu tanıma sonucunda Cenevre Sözleşmeler hükümleri işletilmeye başlatılabilir. Ülke içinde yaşanan çatışmanın, çatışma hukuku açısından iç savaş olarak değerlendirilebilmesinin yolu Başar Esad yönetiminin savaşan muhaliflerin muharip ve savaşan statüsünü tanıması gerekmektedir. Oysa Esad yönetiminin her platformda "terörist" olarak nitelendirdiği muhaliflere bu statüyü tanıması yakın zamanda gerçekleşecek gibi görünmemektedir. Savaşı iç savaş haline getirerek uluslararası hukuk ve çatışma hukuku sahasına çekecek olan bu kapı şimdilik kapalı olduğu için ikinci yol olan dış müdahale seçeneği gündemde tutulmaktadır.[36]

Suriye'de insan haklarının ihlali ve BM'nin karar alma durumu:

Suriye'de son dört yıl boyunca milyonlarca insan hakları ihlalleri yaşanırken uluslararası camia neden müdahalede bulunmamakta sorusu karşımıza çıkıyor.

Libya'ya insani amaçlarla yapılan müdahaleyi bariz bir örnek olay olarak gösterebiliriz. Libya'da 16 Şubat 2011 tarihinden itibaren Kaddafi rejimine karşı başlayan halk hareketler sonucu, neticede önce 26 Şubat 2011 tarihinde şiddete son verilmesini ve halkın meşru taleplerinin yerine getirilmesini içeren 1970 sayılı karar, sonra ölümlerin devam etmesi üzerine, 17 Mart 2011 tarihinde sivilleri korumak amacıyla gerekli tüm önlemler alındı. Uçuşa yasak bölge oluşturulmasını içeren 1973 sayılı karar da dâhil edildi.

Dikkat edince, Libya'da olayların başlamasından itibaren takriben bir aylık süre içinde etkin tedbirler alan BMGK, Suriye'de 4 yıldır çok daha vahim olaylara rağmen, etkin bir karar alamamış. Karar alınamamasının temelinde bir tarafta Rusya ve Çin'in diğer tarafta ABD, İngiltere ve Fransa'nın olmak üzere aralarındaki rekabetin yattığı görülmektedir. Arap Birliğinin Ekim 2011 sonrasında yaptığı girişimler Suriye'nin üyeliğinin askıya alınması, ekonomik yaptırımlar uygulanması ve çözüm planı hazırlanarak BM'ye götürülmesi

---

[35] Arimatsu, Louise (2014), "The Legal Classification of the Armed Conflicts in Syria, Yemen and Libya", Chatham House, Retrieved March 25, 2014, p: 7
available at: http://www.gulfinthemedia.com/files/article_en/694940.pdf

[36] Feyzullah, Yeşil, İnsancıl Hukuk Açısından Suriye İç Savaşı, p: 108- ve Selman, Öğüt, Uluslararası Hukuk Açısından Suriye, Dünya Bülteni Araştırma Masası, Nisan 2013, p.9, (http://media.dunyabulteni.net/file/2013/suriyede-iccatismalar. pdf, Erişim Tarihi: Haziran 2013).

Suriye krizinin bölgeselleşmesi ve uluslar arasılaşmasında etkili olmuştur. [37] Ancak karar taslağının yanlı bir şekilde Başar Esad'ı sorumlu tuttuğunu ileri süren Çin ve Rusya, 04 Şubat 2012 tarihinde yapılan BM oylamasında Suriye'ye yönelik BM Güvenlik Konseyi karar taslağını veto etmişlerdir.

25 Mayıs 2011 de Suriye'deki duruma ilişkin olarak Fransa, Almanya, Portekiz ve İngiltere Güvenlik Konseyi'ne bir karar tasarısı sunmuş, tasarıda Suriye Hükümeti'nin "ülke içindeki sivilleri "koruma sorumluluğu" olduğu ifade etmişlerdir. 21 Temmuz 2011 de, BM in Soykırım ve Koruma Sorumluluğu konusunda görevlendirdiği özel danışmanlarının yaptığı bir açıklamada Suriye'de gerçekleştirilen insan hakları ihlallerinin "insanlığa karşı suç" boyutuna ulaştığı ifade edilmiştir. [38] BM Güvenlik Konseyi önüne gelmiş; 21 Nisan 2012 de oybirliği ile alınan 2042 sayılı Güvenlik Konseyi kararı ile Annan Planı onaylanmış, ateşkesin gözlemlenmesi amacı ile 30 kişilik silahsız askeri bir grup görevlendirilmiştir. Ayrıca kararda, Suriye'de insan hakları ihlalleri gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Rusya ve Çin'in vetoları nedeniyle daha sonra konuya ilişkin getirilen karar tasarıları kabul edilmemiştir.

Suriye krizinin uzatılmasında, Aktörlerin kutuplaşma etkisi:

Uluslararası ilişkilerde ülkelere dış müdahale konusunda iki farklı trendin ön plana çıktığı, bu trendlerin Suriye krizinin küresel düzeyde bir anlaşmazlık haline gelmesinde etkili olduğu ifade edilebilir. Rusya ve Çin gibi ülkeler tarafından benimsenen birinci eğilim, Vestfalyan egemenliği savunmakta, devletlerin iç işlerine müdahaleye itiraz etmektedir. Batılı ülkeler tarafından geliştirilen ikinci eğilim ise devletlerin egemenlik ilkesini tanımakla birlikte planlı insan hakları ihlallerinin büyük boyutlara ulaşması durumunda dış müdahalenin gerçekleştirilebileceği görüşünü savunmaktadır.

Suriye krizi ayrıca, Orta Doğu'da Şii-Sünni gerilimine yol açarken, dünyada demokratikleşme hareketlerini destekleyen aktörler ile otoriter yönetimleri destekleyen devletlerarasında mücadeleye neden olmuştur. Bunun sonucunda da Suriye konusunda ağır insan hakları ihlalleri karşısında "koruma sorumluluğu" nu devreye sokmak isteyen devletler ile "devletlerin mutlak egemenliğini" savunan ve dış müdahalelere karşı çıkan devletler karşı karşıya gelmiştir.

Aslında, Suriye'deki çatışmaya kalıcı çözüm getirilmesi yönünde çalışan

[37] Selami, Cinbat, ikinci geleneksel yıllık uluslararası hukuk, ekonomi ve politika konferansı bildirisi , (Oxford Üniversitesi, Oxford, İngiltere), September 14-16 2015, p: 15-17

[38] Ülkü Halatçı, Ulusoy, p: 283

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

iki ana zorluk var. Birincisi, Amerika, AB, Türkiye ve başta Körfez ülkeleri Arap dünyası dâhil olmak üzere, Suriye'de Esad'ı iktidardan uzaklaştırmak isteyenler ve rejimin hayatta kalmasını bölgedeki kendi menfaatlerine çok önemli gören Rusya, İran, Irak ve Lübnan'daki Hizbullah Esad iktidarının ayakta kalması yönünde irade gösterir.

İkincisi ve belki de daha da zor olan Suriye'deki ihtilafın çözümü, hükümet yanlısı güçlerin ve yüzlerce hükümet karşıtı grubun farklı görüşlerini geniş bir yelpazede çözüme kavuşturmaya yönelik bir süreç hazırlamasını gerektiriyor.[39]

Suriye krizine müdahale, Küresel aktör olarak ABD'nin tutumu:

ABD'nin özellikle BM Güvenlik Konseyi'nde Rusya ve Çin'in Suriye politikalarını aşamaması, Washington'da belirli bir politika değişikliğine yol açmıştır. Çünkü ABD, Soğuk Savaş dönemin sonrasında, Rusya'yla güçlü ilişkileri bulunan Suriye'nin, Akdeniz'deki tek üssü olan Tartus limanı nedeniyle, Moskova açısından stratejik önemde olduğunun farkındadır.

Suriye'nin Rusya ile siyasi ve ticari bağlarının yanında, sıkı askeri bağlarını da muhafaza ediyor. İran ile stratejik ittifak düzeyinde ilişkilere sahip olan Suriye, rejimin değişmesinin İran'ı çevreleyip, kuşatıp, yalnızlaştıracağını görüyor. İran'ın gerektiğinde Şii kartını, gerektiğinde de Fars kimliğini kullandığını bilen ABD (örneğin İran; Irak ve Bahreyn'de Şiiliği, Tacikistan'da Fars dili ve kültürünü öne çıkarmaktadır), Tahran'ın bölgedeki etkisinden rahatsızdır. Özellikle Bahreyn'de artan İran etkisine karşı, ABD'nin bölgedeki önemli bir müttefiki olan Suudi Arabistan silahlı güçle devreye girmiştir. Suudi Arabistan, Bahreyn'de ayaklanan Şiilere karşı çok sert önlemler almıştır. [40]

ABD açısından, Esad yönetimi, İran'a olan desteği, Suriye'yi İran'ın nüfuzuna itmesidir. Hamas'ın yurt dışı karargâhına ev sahipliği yapması, Hizbullah'a silah temin etmesi, İsrail karşıtlığı ve Suriye'yi Ortadoğu'da sorun yaratan bir devlet haline dönüştürmesi gibi nedenlerden dolayı kesinlikle istenmemektedir. Bu açıdan Suriye, ABD değerlerinin Rusya ile çakıştığı bir konu olarak ön plana çıkmaktadır. [41]

Obama yönetimi herkesin beklentisinin aksine Suriye konusunda bölgesel girişimler geliştirilmesini ve diplomatik çabalara öncelik verilmesini desteklemiştir. Bölgede Suriye yerine, kendi çıkarları için daha ciddi bir tehdit

---

[39] Patryk, Pawlak, Conflict in Syria Trigger factors and the EU response, EPRS | European Parliamentary Research Service Briefing January 2016, p: 3

[40] Barış, Doster, Suriye'deki İstikrarsızlık ve Ülkelerin Değişen Siyasetleri, ortadoğu analiz, cilt 5, sayı: 55, 2013, p: 35

[41] Taşkın Deniz, Suriye'nin durumu, ABD - Rusya ve Türkiye'nin tutumu, Marmara Coğrafya Dergisi, sayı: 27, Ocak - 2013, p. 314-332

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

kaynağı olarak gördüğü İran'a karşı, daha sert önlemler alınmasını savunup ve Ortadoğu'daki temel amaçları olan, İran'ın gücünün zayıflatmaktır. Ayrıca İran'ın Lübnan'a kadar uzanan bölgedeki gücünden ciddi bir kırılma duyuyordu. Bu nedenle, 2012 başından beri İran'a yönelik artan ABD, AB ve İsrail desteği İran'ın nükleer bomba üretmesini engellemek kadar, İran'ın Suriye'ye yönelik desteğini kesmeyi de amaçlıyorlar. Ancak her iki konuda da ABD'nin karşısına en büyük engel olarak BM Güvenlik Konseyi'ndeki Rusya ve Çin'in ikili vetosu çıkmaktadır.

Obama, Suriye konusunda "bazılarının önerdiği gibi, ABD'nin tek taraflı askeri harekât düzenlemesini yanlış bulduğunu" belirtti ve durumun Libya'dakinden çok farklı olduğunu vurguladı. Obama: "Libya konusunda biz uluslararası toplumu harekete geçirdik, BM Güvenlik Konseyi'nin onayını aldık" açıklamasında bulundu ve Suriye'deki insan hakları ihlallerinin askeri bir müdahaleyi gerektirdiği konusunda karşı çıkmamakla birlikte, kendi doktrinlerine sadık kalmayı söyledi. [42]

Suriye krizine müdahale, Bölgesel aktör olarak Türkiye'nin tutumu:

Türkiye, Suriye halkının demokratik ve ekonomik hak ve özgürlük taleplerini destekleyip Baas iktidarının tekeline son verilmesi gerektiğini beyan etmektedir. Erdoğan'ın "Suriye iç meselemiz" ifadesinden bu yana her gün geçtikçe askeri çözüme doğru evirilen ve gittikçe sertleşen söylemler, Türkiye'nin "soft power" olmaktan vazgeçip "hard power" olmaya gittiği mi sorgulanmasına da sebebiyet vermektedir.[43]

Türkiye, BM Güvenlik Konseyi'nden çıkabilecek Suriye sınırları içerisinde bir tampon bölge oluşturulması ve uçuşa yasak bölge ilan edilmesi gibi kararlarla karşı karşıyadır. Ancak böylesine bir karar alınmasını Rusya ve Çin'in engelleyeceği de şüphesizdir. Bu nedenle Türkiye, ABD-AB desteği ile Suriye'de yaşananlar üzerinde daha etkili olmaya çalışmaktadır.[44]

Viyana'nın Suriye konulu müzakerelerde, Türkiye Başar Esad'ı da içeren herhangi bir çözüm üzerinde karara varmadı. Aynı zamanda, Kürt milislerinin elini güçlendirecek her türlü düzenlemeye karşıdır. [45] Suriye'nin siyasi istikrarı ve toprak bütünlüğü Türkiye için önem taşımaktadır. Türkiye'nin sınırlarında herhangi bir sorun istememesi, kurulabilecek otonom bölgenin ve terör örgütünün varlığından rahatsızlık duyacak olması ve yaşanabilecek mülteci

[42]Birol, Akgün, ABD'nin Suriye Politikası, SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörlüğü 2012, p: 10

[43] Murat, Çemrek, Türk Dış Politikasında Suriye Dönüşümü: Güvenliğe Geri Dönüş, SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörlüğü, 2012, p: 64

[44] Taşkın, Deniz, 2013, p. 314-332

[45] Philip'e Per hoc,

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

sorununda önemli rol oynayacaktır. Aynı zamanda bu sahada yer alan petrol kaynaklarının tekrar paylaşımını gündeme getirecektir. Bu durum, Türkiye'nin sınırlarında enerji kaynaklarının paylaşımına yönelik çatışmaların belki de savaşın yaşanmasına neden olabilir. Ama Türkiye Suriye müdahalesi hangi sonuçlara neden olabilir?

Çomak'ın da (2012) görüşleri göz önüne alındığında bu soru şekilde cevaplandırılabilir: Suriye ile savaşıyor olmak, Türkiye'ye İslam dünyasında itibar kayıp edebilir. Olası bir müdahalede yer almak Türkiye'nin ekonomik istikrarını bozar. İran ve Rusya ile olan ilişkileri gerilir ve daha ciddi sorunlarla boğuşmak zorunda kalabilir ve son olarak sıfır sorun politikası uygulanabilirlik açısından imkânsız hale gelir.

Suriye krizinde müdahaleye karşı, Rusya'nın tutumu:

Rusya, Suriye'de yaşanan olayları ilişkilerinin sahip olduğu tarihsel derinlik ve karşılıklı menfaatler çerçevesinde Suriye hususunda daha etkin bir politika izlemiştir, bunun nedenleri Suriye'nin coğrafi açıdan sahip olduğu öneme ek olarak Rusya'nın bölgede sahip olduğu ticari üstünlük ve Suriye'de ki Çerkez Diasporasını da unutmamak gerekir. Suriye'ye yönelik bir dış müdahale istemediği için BM çatısı altında 4 Şubat 2012 de alınan ambargo kararını veto etmiş ve sorunu Esad yönetiminin çözmesi gerektiğini söylemiştir.[46] Aslında, Rusya, diplomasisinde jeopolitik temelli hareket etmektedir. [47] Rusya açısından Suriye'nin önemi tartışılmaz. Bunun nedenleri şu şekilde sıralanabilir;

1. uluslararası platformda 'Rusya olmadan, Suriye sorunu çözülemez' düşüncesini kabul ettirmek istiyor.

2. Doğu Akdeniz'de kendisi için en uygun askeri liman konumundaki Tarsus Limanı'nı kullanmak istiyor. Bu liman, Rusya için Suriye'yi Ortadoğu'ya açılan bir kapı durumuna getirmektedir.

3. günümüzde Suriye silahlı kuvvetlerine kayıtlı silahların yaklaşık % 90 ı Rus yapımı ve Rusya bu silahların modernizasyonunu da gerçekleştirmek istiyor.

4. Rusya, ulusal politikaları gereğince hem ABD hem de AB'nin Ortadoğu'daki varlığından rahatsızlık duyuyor. Bu nedenle en başından itibaren, Esad yönetimine, küresel bir güç olduğunu ispatlamak isteyen Çin ile birlikte destek çıkıyor.

5. Rusya, Libya'da yaşanan olaylardaki pasif durumunu Suriye konusunda

[46] Âmine, Yazıcı, Türk Dış Politikasında Suriye Dönüşümü: Güvenliğe Geri Dönüş, SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörlüğü, 2012, p: 40- 44

[47] Barış, Doster, 2013, p: 36

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASİ İLİMLER FAKÜLTESİ

tekrarlamak istemiyor. Bu nedenle, Suriye açıklarında yer alan deniz gücünü çekmeme konusunda ısrarını sürdürmektedir. Sonuç olarak Rusya kendi çıkarları doğrultusunda faydacı bir siyaset izlemektedir.

Suriye krizinde müdahaleye karşı, Bölgesel aktör olarak İran'ın tutumu:

İran, Suriye politikasında başından beri aynı çizgiyi korumaktadır. İran, Batı'nın Suriye'deki rejimi değiştirme çabalarını büyük jeopolitik oyunun parçası olarak görmektedir. Asıl büyük hedefin kendisi olduğunun farkındadır. Tahran'a göre, bu oyunun içinde ABD, NATO, AB ülkelerinin bazıları, kimi Arap ülkeleri, İsrail vardır. Suriye'deki Özgür Suriye Ordusu'nun, terör örgütü bilen İran'a göre, Türkiye, Suudi Arabistan, Katar ve ABD, Suriye yönelik bir dış müdahalenin zeminini oluşturmak için bu ülkedeki şiddet olayların tırmanmasına çalışıyor.[48] İran, Esad yönetiminin kendi şehirlerini kuşatması, halkına saldırması ve binlerce vatandaşının ölümüne neden olması karşısında herhangi bir tepki vermemektedir. Bu yüzden, İran'ın Suriye olan tutumu da ABD'yi rahatsız etmektedir. Aksine Suriye'de yaşananlara tepki gösteren Türkiye ve ABD'yi eleştirip Suriye'nin içişlerine müdahale edilmesine karşı çıkmaktadır. Bu tutumun temelinde, Şii bağlantılı Nusayrilerin Suriye'de iktidarda olması ve İran'la yakın ilişki içinde bulunması yatmaktadır.[49]

İran, Ocak 2012 de Suriye'nin BM Güvenlik Konseyi'nin gündemine alınmasına şiddetle karşı çıkmış ve Güvenlik Konseyi'nde Suriye aleyhine düzenlenen karar tasarısının Çin ve Rusya tarafından veto edilmesini memnuniyetle karşılamıştır.[50] Tahran, uluslararası platformlarda Suriye için dış müdahaleye karşı çıkmış, Suriye krizinin Güvenlik Konseyi'ne taşınmasına itiraz etmiştir. Son olarak, İran'ın diğer bölgesel aktörlerle Suriye krizinin çözümüne ilişkin perspektiflerinin uyuşmaması bölgesel işbirliği imkânını ortadan kaldırmıştır.

Suriye'de son durum:

İdlib'in kaderi, terör gruplarının ve Suriye hükümetinin silahlı kuvvetlerinin mevcudiyetinin son üssü olarak, 21. yüzyılın bugünlerindeki en büyük küresel krizinin en önemli sorunları haline geldi. Bunun nedeni, bu eyaletin Denklemlerinin Suriye'nin geleceği ve savaş sahnesine ilgi duyan yabancı aktörlerin farklı ve çelişkili çıkarlarının nasıl olacağının belirlenmesindeki belirleyici rolünden kaynaklanmaktadır.

---

[48] Barış, Doster, 2013, p: 7

[49] Taşkın, Deniz, 2013, p. 314-322

[50] Bayram, Sinkaya, arap baharı sürecinde iran'ın suriye politikası, SETA | Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı | www.setav.org, Sayı: 53 Nisan 2012, p: 12-18

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

Nitekim Nitekim İdlib Operasyonunun siyasi karmaşıklığının en önemli sebebi, Şam muhalefetinin Suriye krizinin sona ermesiyle gelecekteki Suriye denklemleri için pazarlık yapma kabiliyetlerinin en aza indirilme korkusu idi.

Suriye'nin tamamen geri alınması, Avrasya'nın yeniden Bölgesel Planlama Projesinin, gelecekte Batı'nın stratejik çıkarlarını korumak için (bölgenin enerji kaynaklarının ve İslami ekseninin zayıflaması ile İsrail'in güvenliği) ABD hükümeti tarafından Avrasya'ya bir eksen oyuncu ya da yeniden dengeleme politikasının duyurulmasının ardından tam başarısızlığı anlamına gelir. Bu politika Obama döneminde ön plana çıkmış ve bunu Tramp döneminde müttefiklerin savunulması için maliyet ve sorumluluk azaltma politikası ile izlemektedir.

Bu nedenle, Batılı ülkeler, Suriye ve onun müttefiklerinin Idlib'i işgal etmelerini engellemek için bir bahane arayıp Suriye ordusunun insani bir felaket veya kimyasal saldırı durumunda askeri müdahalede bulunacakları tehditler ifade ediyorlar. Ancak, Nisan 2018 füze saldırıları gibi Suriye'ye yönelik Batı saldırıları, Duma'daki kimyasal silahların kanıtlanmamış iddiasından sonra denklemi değiştirmedi. Ancak, Nisan 2018 Duma'daki kanıtlanmamış kimyasal silahların füze saldırıları iddiasından sonra Suriye'ye yönelik Batı saldırıları, denklemi değiştirmedi.

Idlib'in geleceği ve İran, Türkiye ve Rusya ülkelerin yaklaşımı:

Türkiye'nin İdlib konusundaki çıkarları ve arzuları, Erdoğan için İran-Rusya ekseniyle işbirliğine doğru bir dönüşün ardından, Astana ve Soçi'nin mekanizmaları aracılığıyla ortaya çıkan Suriye denklemlerinin gelecekteki statüsünün korunması gibi, daha genel meselelerle Türkiye'nin çıkarları ve arzuları, bazen karşı karşıyadır. Nitekim Türkiye, bir yanda Kuzey Suriye'deki askeri varlığı ve Batı'yla artan gerginlikler karşısında, Tahran-Moskova eksenindeki ilerici işbirliğinin devam etmesi de dâhil olmak üzere, kendi ittifakındaki silahlı grupları desteklemeye devam etmektedir. Öte yandan Türkiye, İdlip'te olası bir saldırı olursa güvenlik tehditlerine ek olarak, göç dalgasının ve büyük olasılıkla çok sayıda yabancı teröristin kendi sınırlarına kaçışına yol açacağını endişe ediyor.[51]

Astana Müzakeresi:

Astana müzakeresi, üç ülke yani, İran-Türkiye Rusya işbirliği içinde yapılan, Suriye krizinin siyasi çözümünde en önemli faktörlerden biridir. Kazakistan'ın başkentinde başlayan ve üçlü zirvelerle Soçi ve Ankara'da devam eden bu müzakereler, iki büyük başarı ile takip edildi. Bir diğer başarı

[51] Mohammad Reza Raouf Sheibani, Eski İran'ın Suriye Büyükelçisi, Tahran Üçlü Zirvesi'nin Boyutları ve Sonuçları, Online Stratejik Konsey

ise, Suriye'nin bazı bölgelerinde üç Türkiye-İran-Rusya liderliğindeki ateşkesin incelenmesine yönelik çatışmaların olmadığı alanların oluşturulmasıydı. İdlib, Türkiye'nin bölgedeki ateşkesin denetimini yaptığı ihtilafsız alanlardan biriydi. Türkiye şimdiye kadar bu stratejik alanda ateşkesin izlenmesi için 12 askeri merkez oluşturmuştur. Türkiye, İdlib 'deki kapsamlı askeri operasyonlar fikrine tamamen karşıdır. Tahran'ın üçlü toplantısı, Soçi ve Ankara'nın üçlü toplantılarını takiben böyle bir arka plana sahipti. [52]

Üçlü Tahran zirvesi:

Tahran'daki İran, Türkiye ve Rusya üç ülkenin üçüncü zirvesi aslında Suriye krizini yönetmek için politik bir çözüm bulmaktır. Tahran zirvesinde, Astana görüşmeleri çerçevesinde siyasi süreç ve ortak çabalar da değerlendiriliyor.[53] Bu Toplantıda Suriye'yi temizleme, mültecileri geri alma ve son olarak Suriye Ulusal Kongresi'nin kaderini belirlemeye yardımcı olma süreci, ülke için yeni bir anayasanın oluşturulması ve Suriye'deki ülkelerin varlığının devam etmesini konularda ilerledi.[54]

Türkiye'nin Tahran zirvesinde İdlib için yaptığı öneriler:

Türkiye toplantıda sunduğu hassas noktalar:

- İdlid'de ve Suriye genelinde çatışmasızlık ortamının korunması ve Astana sürecine bağlı kalınması.
- Suriye rejiminin, İdlib 'de sivil hassasiyetini hiçe sayan saldırılarına son verilmesi.
- Dikkatler İdlib'e odaklanmışken Fırat'ın doğusundaki Suriye'ye ait enerji ve su kaynaklarının bulunduğu bölgeye yerleşen YPG terör unsurlarının yaratacağı risklerin bertaraf edilmesi.[55]
- HTŞ'nin dağıtılmasıyla birlikte 12 silahlı grup kalacak.
- Bir güvenlik koridoru boyunca silahlarını ÖSO'ya verecek savaşçılar bir tampon bölgeye alınması.
- Yabancı savaşçılar eğer isterlerse ülkelerine dönebilmesi.

---

[52] Mohammad Sharifi Kourjan, İdlib, Türk diplomasisi için harika bir sınav, Yayınlanma tarihi: Çarşamba 21 Eylül 2018 saat: 10:53, http://www.kurdpress.com/details.aspx?id=41964

[53] http://parstoday.com/fa/asia-i146743

[54] Tahran'ın Üçlü Toplantısı Suriye Krizinin Son İstasyonu Olacak mı? http://rahbordemoaser.ir/fa/news/ ,Yayın Tarihi: 16:05 - - 2018 Eylül 06, Haber Kodu: 555

[55] Başkan Erdoğan, Tahran Zirvesi'nde 3 Maddelik İdlib Önerisi Sunacak, www.haberler.com, 7 Eylül 2018 ,Cuma 07:36

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

- Tahliye edilmeye direnen gruplar terör karşıtı operasyonların hedefi haline gelmesi.
- Türkiye, Afrin ve Kuzey Suriye'de yaptığı gibi güvenliği sağlamak için yeni bir asi güç eğitmesi.
- Plan aynı zamanda Lataika'daki Rus üssünü ve oradaki madenleri de korunması.

Alt bir seviyede, İran herhangi bir silahlı muhalefete inanmıyor ve onun görüşüne göre, silahlı grupların silahsızlanması ve ortadan kaldırılması, Türkiye ise Suriye muhalif gruplarının maddi ve manevi çıkarlarını desteklerken, diğer yandan Rusya'nın meseleye öznelik bir bakışı var. Rusya, silahlı muhalif grupların varlığını potansiyel bir tehdit olarak görüyor ve bir taraftan da Suriye'deki siyasi süreçte bulunmadıkları süreçte, çatışmanın devam etmesinin bir nedeni olarak düşünüyor.

Ilımlı düzede, 2015 sonrası Suriye'deki Türk-Rus ilişkileri saf bir taktik durumdan, Türkiye'nin Rusya'dan S 400 füze savunma sistemini satın almasının beklendiği geniş bir politik, ekonomik ve güvenlik ilişkisine dönüştü. Erdoğan, ara bir konumda, Doğu ile Batı arasındaki yapısal düzen ve iktidar dengesini sürdürmeye çalışsa da, Amerikan rahibi ve Türk lirasının değer kaybetmesi, Rusya ile daha fazla ilişki kurmayı neden gerektirdi. Bu arada, İran'ın nükleer meseleler ve yaptırımlar gibi daha önemli konularla uğraşması nedeniyle, zamanının çoğunu ekonomik sorunlar ve Avrupa ülkeleriyle görüşmek için pazarlık yapmaya harcadığı için, İdlib 'in konumundan uzaklaşmıştır ya da arkasında, İran'ın arzusuna rağmen, Rus ve Türk tarafları İran'ın daha ciddi bir rol oynamayı yasaklama niyetindeler.

Öte yandan, Rusya ve İran ilişkilerini stratejik olarak tanımlasalar da, son Rus petrol operasyonları ve OPEC'in ABD ve Suudi Arabistan ile İran'daki petrol kıtlığını telafi etme meselesi, yaptırımların baskın durumunda İran'a darbe oluşturuyor. Bu sorun, Rusya'nın İran'a yönelik çoklu ve belirsiz politikalarını yansıtıyor. Ayrıca, Rusya'nın Suriye'deki Batı ve İsrail askeri saldırılarına karşı duyduğu sessizlik, İran'ın arkasına bakmak için anlamlı mesajlar içeriyor.[56]

İran, Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkinin dönüm noktası Tahran'ın zirvesiydi. Tahran toplantısında, İdlib'deki askeri operasyonları yürütmek için karar verildi, Ancak Erdoğan şiddetli bir yüzleşmeyle karşı karşıya kaldı ve Soçi diyalogu, Adlib meselesiyle ilgili başka bir eksen açtı. Astana

[56] Kürt basın açıklaması, Idlab, bir adım önde iki adım geri, Çıkış: 2 Eylül 2018 Perşembe: 14:54, http://www.kurdpress.com/details.aspx?id=42381

müzakerenin ruhu ne olursa olsun, İran'ın varlığının gerekli görmeyen, Rusya ve Türkiye, İdlib konusunda bir anlaşmaya vardılar.

Türkiye ve Rusya Soçi zirvesi:

Erdoğan- Putin, Soçi zirvesi son bir aydır yürütülen " İdlib diplomasisinin" en önemli ayaklarından birini oluşturuyor. Tahran'da Türkiye, Rusya ve İran'ın katılımıyla gerçekleştirilen ancak İdlib'e operasyonun önlenmesi açısından somut bir sonuç yaratmayan zirveden sadece 10 gün sonra gerçekleşen Soçi görüşmesinin en önemli konu başlığı ateşkesin sağlanıp sağlanamayacağı oldu. Türkiye'nin İdlib 'de birinci hedefi ateşkes. Bu olamıyorsa, en azından Türk ve Rus istihbarat yetkililerinin 'teröristler ile ılımlı muhalefeti ayrıştırmak' için yürüttüğü çalışmalar tamamlanana kadar Suriye ordusunun operasyonunu ötelemek.

Tahran Zirvesi sonrasında yaşanan yoğun diplomatik trafiğinin ardından gerçekleşecek Soçi zirvesinde Türkiye'nin bir kez daha masaya koyacağı, 'tüm tarafları kapsayacak ateşkes' çağrısının temelinde İdlib 'deki statünün korunması isteği var. Bunun birinci sebebi, insani krizin yaşanmaması. [57]

Türkiye'nin İdlib 'de statünün korunmasını istemesinin ikinci sebebi ise oradaki Türk askeri varlığı. Ankara, askerlerin güvenliğinin tehlike atılmasını istemiyor.

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Rusya'nın "terörist" olarak nitelendirdiği gruplara ait silah üretim merkezlerini bombalamayı sürdüreceğini kaydederken, İdlib 'deki sivillerin bu bölgeden çıkartılması için insani koridorlar açılabileceğini belirtti.

Erdoğan ve Putin arasında imzalanan 'İdlib Mutabakat Metni" de bu konular yer almaktadır:
1. İdlib gerginliği azaltma bölgesi korunacak. Türkiye gözlem noktaları güçlendirilecek 2. Rusya Federasyonu, İdlib 'de askeri operasyonlar ve saldırılardan kaçınılması için gerekli önlemleri alacak ve mevcut mevcut durum korunacak. 3. Silahsızlandırma bölgesi oluşturulacak ve bölge 15 - 20 km olacak. 4. Silahsızlandırma bölgesinin sınırları sahadaki çalışmalarla belirlenecek. 5. Tüm radikal terörist gruplar silahlasızlandırma bölgesinden 15 Ekim'e kadar çıkarılacak. 6. Çatışan taraflara ait tüm tanklar, çok namlulu roketatarlar, toplar ve havanların da aralarında olduğu ağır silahlar 10 Ekim'de İdlib 'deki silahsızlandırma bölgesinden çekilecek. 7. Silahsızlandırma bölgelerindeki denetimler Türk ve Rus askerleri tarafından yapılacak.

[57] BM'den Erdoğan-Putin görüşmesine ilk yorum, BM'den Erdoğan-Putin görüşmesine ilk yorum, 17.09.2018 21:35, http://www.yenicaggazetesi.com.tr

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

Denetimler insansız hava araçlarıyla havadan da yapılacak. 8. M4 - M5 otoyolu güvenliği yılsonuna kadar sağlanacak ve trafiğe açılacak. 9. İdlib 'de sürdürülebilir ateşkes rejiminin sağlanabilmesi için etkili önlemler alınacak. İran, Türkiye, Rusya ortak koordinasyon merkezi geliştirecek. 10. İki taraf her türlü tezahürde Suriye'deki terörizmle mücadele konusunda kararlılıklarını yineledi.

Ankara, bir yandan Moskova ile yakın işbirliğini devam ettirerek sahadaki gelişmeleri kontrol altında tutmak diğer yandan da uluslararası toplumun İdlib konusundaki duyarlılık ve farkındalığı artırmaya dönük diplomasi hamlelerini devam ettirmek istiyor.

Dujarric, günlük basın brifinginde, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Soçi'de yaptıkları görüşme ve liderlerin İdlib 'de silahlardan arındırılmış bir bölge oluşturulması kararına ilişkin değerlendirmede bulundu.[58]

Sonuç:

Bölgesel ve küresel aktörler ve Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin Suriye'deki bakışlarını karşılaştırmalı yaklaşımla değerlendirmek için, hedefler ve ulusal çıkarlar göreceli gücü ve hayatta kalma arayışı gibi bileşenlerin rolünü hedef ülkelerde müdahaleci devletlerin müdahalesini etkileyen faktörler, görmezden geçmek mümkün değil. Bu yaklaşımın değerlendirilmesi ve uluslararası müdahale ile ilişkisi, özellikle "koruma sorumluluğu" doktrini ve "müdahale etmeme" ilkesinin şeklinde, devletler realist davranışını ve insani müdahale arasında izlenim, makul eşleşme eksikliği olduğuna ilişkin kanıtlardır. Savaş suçları, soykırım ve etnik temizliği gibi suçlara karşı olarak ve diğer devletlerin vatandaşlarını destekleyecek askeri hareket olmakla birlikte insani müdahale doktrin şeklinde tanımlanan ilkeler karşısında, saldırgan realizm vardır. Bu teoriye göre, hedef ve ulusal çıkarlarını karşılamak ve hayatta kalma amacıyla güç elde etmek için herhangi güç ve askeri müdahale kullanımını mümkün olduğunu savunmaktadır. Büyük güçler tarafından böyle bir yaklaşım benimsenmesi sonucunda, insani müdahalenin seçici bir yaklaşım olduğu ve kötüye kullanma, belli bir hedefleri ve çok özel çıkarlarını gerçekleştirmek olasılığını göz ardı edilemez. Suriye ve Libya krizlere ilgili olarak belirtmek gerekir ki, büyük

[58] Erdoğan-Putin görüşmesi, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-erdogan-putin-gorusmesi-cok-onemli/1257322, 17.09.2018,

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

güçlerin stratejik kaygıları ve milli çıkarları, Güvenlik Konseyi İstişareleri ve müzakerelere şekillenmesinde ve geleceğine ilişkin her karar alınmasında çok önemli bir rolü olduğunu görüyoruz.

Stratejik ve askeri durum açısından, Libya rejiminin Suriye'den daha zayıf olduğunu görebiliriz. Libya askeri kaynakların kısıtlı olduğu için, Ordu birliklerinin kırma ve kaçması, Kaddafi'nin Şiddete desteği, rejimin bölgedeki izolasyonu, rejimin savunmasında Libya komşularının hafif Savaşa girme şansı, Güvenlik Konseyi askeri müdahale ile karşılandı. Buna karşılık, Suriye, önemli askeri kaynaklardan faydalanarak, askeri komutanlar dayanışması, Suriye güvenlik ve istihbarat servislerinin Esad rejimini aktif desteklemesi, Agresif askeri baskının bir sonucu olarak muhalefet zafer dağılımı, ülkede askeri müdahale Güvenlik Konseyi kararına bazı daimi üyelerin direnç nedeniyle, karşı oldu.

Libya örneği "Koruma sorumluluk" doktrinin pratik bir testi olarak hatırlanması, BM Güvenlik Konseyi faaliyetlerinin tarihinde, hızlı yanıt ve karar vermesi için önemli bir dönüm noktasıdır. Pek çok kararlar özelikle de 1973 sayısı VII Bölümün Şartı altında sivilleri korumak adı altında ülkeye karşı müdahalede bulunmuşlardır. NATO kuvvetlerinin askeri Harekâtı, son olarak, Kaddafi rejiminin düşüşü, diğer insani krizler ve Batı ile paralel olamayan diğer ülkelerin iç işlerine, bu ilkenin gelecekte yeni bir uygulamaya dönüştürerek olasılığı rahatsız edici olabilirdi.

İlk kez bir pratik testi benimseyerek bu doktrin uygulanması, dünya reaksiyonları değerlendirmekti. Petrol zengini Libya üzerinde tahakküm, ayrıca, bölgesel ve küresel güç ve nüfuzunu artırma ve eski rakiplerin yani Çin ve Rusya'nı, küresel denklemlerde pazarlık gücün azaltma gibi önemli hedeflerini elde ettiler. Büyük güçler arasındaki ilişkilerde en önemli olan, ulusal çıkarları ve hedefleri sağlamaktır. Bu askeri gücün temeli olarak ekonomik güç elde etmekle daha da gerçekle bilir. Krizin başından itibaren Suriye, Joe-stratejik ve jeopolitik konumu nedeniyle, büyük güçlerin, özellikle Amerika ve Batılı müttefikler tarafından çok özel reaksiyonla karşı karşıya kalmıştır. Ancak, Libya senaryosunun Suriye'de tekrarlanmadı. Amerika ve müttefikleri, Güvenlik Konseyinin kararları ve uluslararası askeri eylemlerini, sivil koruma adı altında geniş yorumlanması, dünyanın çeşitli yerlerinde mülteci seli olarak, etnik ve dinsel temizlik Ortadoğu'da İstikrarsızlıklara neden olabilirdi. Suriye'ye askeri müdahaleye karşı olanları kışkırtılması ve savaşa girme olasılığı, stratejik etki alanlarında bir güç dengesi oluşturmak için küresel ve bölgesel rakipleri uyarırlar ve daha talihsiz sonuçları olunup en kötüsü, bölgede sınır deformasyonuna neden olabilir.

En son durumda, NATO'nun müdahale istemesi, Rusya'nın "bu Avrupa-Atlantik" bölgesinde savaşa neden olabilir" diye sert yanıtlaması, ülkeler için çıkarlarının daha önemli olduğunu, en azından iyimser olarak insan haklarından daha öncelik taşımasını göstermektedir.

Rusya tarihine baktığımızda ve sömürge yapan Avrupa, hiç zaman kendi çıkarları dışı başka ülkelere önem verip insan haklarına yönelik bir eylem de bulunmamaktadır. Yani göreceli olarak eğer her ülkenin kendi için bir özel tarihi varsa, demek ki uluslararası ilişkileri bir uluslararası toplum yapmak, yazara göre sadece bunu isteyen ülkelerin amacına hizmet edebilir. Çünkü eleştirel ve Hegemonya teorisinden baktığımızda, çevre ve yarım çevre ülkeler her zaman büyük güçlere çıkar çatışmasını önleyip çıkar alanı olarak kullanılmaktadır.

Kaynakça

Alex J. Bellamy and Nicholas, Wheeler, Humanitarian Intervention in World Politics,14 December 2014, p:6

Âmine, Yazıcı, Türk Dış Politikasında Suriye Dönüşümü: Güvenliğe Geri Dönüş, SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörlüğü, 2012, p: 40-44

Arimatsu, Louise, 2014, "The Legal Classification of the Armed Conflicts in Syria, Yemen and Libya", Chatham House, Retrieved March 25, 2014, p: 7 available at: http://www.gulfinthemedia.com/files/article_en/694940.pdf

Barış, Doster, Suriye'deki İstikrarsızlık ve Ülkelerin Değişen Siyasetleri, ortadoğu analiz, cilt 5, sayı: 55, 2013, p: 35

Bayram, Sinkaya, Arap baharı sürecinde İran'ın Suriye politikası, SETA | Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı | www.setav.org, Sayı: 53 Nisan 2012, p: 12-18

Birol, Akgün, ABD'nin Suriye Politikası, SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörlüğü 2012, p: 10

Cenap, Çakmak, Uluslararası Politikada Güncel İnsan Hakları Sorunlar, Türkiye Asiya araştırma merkezi

Cenap, Çakmak,Uluslararası Politikada Güncel İnsan Hakları Sorunlar,Turkiye Asiya araştırma merkezi, Cilt: 1 Sayı: 2 Ekim / October 2014, p: 41

Feyzullah, Yeşil, İnsancıl Hukuk Açısından Suriye İç Savaşı, , TBMM Dış İlişkiler ve Protokol Başkanlığı, p:103-114

Feyzullah, Yeşil, İnsancıl Hukuk Açısından Suriye İç Savaşı, p: 108- ve Selman, Öğüt, Uluslararası Hukuk Açısından Suriye, Dünya Bülteni Araştırma Masası, Nisan 2013, p.9,

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

http://media.dunyabulteni.net/file/2013/suriyede-iccatismalar. pdf, Erişim Tarihi: Haziran 2013.

Gary D. Solis, Law of Armed Conflict: International Humanitarian Law in War, Cambridge University Press, New York, 2010, pp. 250-284.

Hasan, Duran,BM ve Müdahale, süleyman Demirel Üniversitesi, 2001, c.6, pp: 131- 142

Hossein, Salimi, Kültürel relativism, küreselleşme ve insan hakları, Tahran: Siyasi ve Uluslararası Çalışmalar Ofisi, 1379 Guneş yıl- 2000 M, pp: 357-358

http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20report.pdf. pp:1-3

İNSAMER İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, İstanbul: Mayıs 2016, http://rsm/files/6inci-yilinda-suriye-ic-savasi-ve-koruma-sorumlulugunun-basarisizligi.pdf, pp: 1-13

J, Mearsheimer, Hayatta kalmak için Stratejiler: Dünya politikası hakkında görüşler, çevri: Alireza Tayyeb, Tahran: Kültürel ve Bilimsel Yayıncılık Şirketi, pp:115-119

J, Mearsheimer, The tragedy of great power politics. New York: W.W. Norton & Company, 2001.p: 52-56

Jack, Donnelly, Human Rights, Democracy, and Development, Human Rights Quarterly, Vol. 21, No. 3, Aug. 1999, pp. 608-632

Martha, Fınnemore AND, Rıchard, m. Prıce, Paradoxes in humanitarian intervention, 1997, P: 205

Mearsheimer, John J. 2006, "Structural Realism", Retrieved August 25, 2014, p: 74, available at: http://johnmearsheimer.uchicago.edu/pdfs/Structural2.pdf

Merve, Aksoy, **6.**yılında suriye iç savaşı ve "koruma sorumluluğu"nun başarısızlığı,

Murat, Çemrek, Türk Dış Politikasında Suriye Dönüşümü: Güvenliğe Geri Dönüş, SDE Uluslararası İlişkiler Programı Koordinatörlüğü, 2012, p: 64

Patryk, Pawlak, Conflict in Syria Trigger factors and the EU response, EPRS | European Parliamentary Research Service Briefing January 2016, p: 3

Pease, Kelly - Forsyth, Daivid " Human Rights, Humanitarian International and World Politics", Human Rights Quartely, 1993, p. 308.

Selami, Cinbat, ikinci geleneksel yıllık uluslararası hukuk, ekonomi ve politika konferansı bildirisi , (Oxford Üniversitesi, Oxford, İngiltere), September 14-16 2015, p: 15-17

Selim, Kurt, İnsani Müdahale ve Suriye Örneği, KSBD, 2014-Bahar, y. 6, S. 10, s. 39-64

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ DERGİSİ

Selman, Öğüt, uluslararası hukuk açısından Suriye dünya bülteni araştırma masası, DÜBAM Yayınları, Küresel İletişim Merkezi, 2013, p: 15

Selman, Öğüt, uluslararası hukuk açısından suriye, dünya bülteni araştırma masası, dübam yayınları, 2013 NİSAN, p: 8

Şener Çelik, Suriye İç Savaşı'nda Silahlı Çatışma Hukuku İhlalleri, İGÜSBD

Taşkın Deniz, Suriye'nin durumu, ABD - Rusya ve Türkiye'nin tutumu, Marmara Coğrafya Dergisi, sayı: 27, Ocak - 2013, p. 314-332

The Responsibility To Protect, Report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty december 2001, p: 8

Ülkü, Halatçı ulusoy, uluslararası hukuk açısından libya ve suriye örneğinde koruma sorumluluğu, TAAD, Yıl:4, Sayı:14 (Temmuz 2013), pp: 271- 297

Yasemin Özbek, Uluslararası Politika ve İnsan Hakları: Eleştirel Bakışlar, Öteki Yayınevi, 2. Bölüm: "İnsani Müdahale: Emperyalist Yayılmanın Etik Mazereti, 2000, pp: 65-99.

Yıldıray, Sak, Uluslararası Hukukta İnsancıl Müdahale ve Libya Örneği: Suriye'de Yaşanan ya da Yaşanacaklar için Dersler, Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği, cil 11, sayı 44, p: 121- 153

Yusuf Şeker, Silahlı Çatışma Hukuku, Askeri Adalet Dergisi, Sayı 116, Ocak 2003, s.

Siteler:

Başkan Erdoğan, Tahran Zirvesi'nde 3 Maddelik İdlib Önerisi Sunacak, www.haberler.com, 7 Eylül 2018 ,Cuma 07:36

BM'den Erdoğan-Putin görüşmesine ilk yorum, BM'den Erdoğan-Putin görüşmesine ilk yorum, 17.09.2018 21:35, http://www.yenicaggazetesi.com.tr

Erdoğan-Putin görüşmesi, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-erdogan-putin-gorusmesi-cok-onemli/1257322, 17.09.2018,

http://parstoday.com/fa/asia-i146743

Kürt basın açıklaması, Idlab, bir adım önde iki adım geri, Çıkış: 2 Eylül 2018 Perşembe: 14:54, http://www.kurdpress.com/details.aspx?id=42381

Mohammad Reza Raouf Sheibani, Eski İran'ın Suriye Büyükelçisi, Tahran Üçlü Zirvesi'nin Boyutları ve Sonuçları, Online Stratejik Konsey/

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

Mohammad Sharifi Kourjan, İdlib, Türk diplomasisi için harika bir sınav, Yayınlanma tarihi: Çarşamba 21 Eylül 2018 saat: 10.53, http://www.kurdpress.com/details.aspx?id=41964

Tahran'ın Üçlü Toplantısı Suriye Krizinin Son İstasyonu Olacak mı? http://rahbordemoaser.ir/fa/news/ ,Yayın Tarihi: 16.05 - - 2018 Eylül 06, Haber Kodu: 555

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE MARMARA ÜNİVERSİTESİ